

راهکارهای تحقق تقریب با رویکرد مقاصدی

به گزارش روابط عمومی مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، پنجاه و سومین نشست از نشست‌های علمی پژوهشگاه مطالعات تقریبی با حضور و ارائه حجت‌الاسلام والمسلمین احمد مبلغی با موضوع «راهکارهای تحقق تقریب با رویکرد مقاصدی» در ۲۷/۹/۱۴۰۱ با حضور ریاست محترم و پژوهشگران ارجمند پژوهشگاه به صورت حضوری و نیز با حضور مجازی فعالین و علاقه‌مندان بحث وحدت و تقریب برگزار گردید. دبیر علمی این نشست استاد بزرگوار جناب حجت‌الاسلام والمسلمین آقای محسن مدنی نژاد دام‌طله بودند.

حجت‌الاسلام والمسلمین احمد مبلغی ابتدا گفتند که اولاً موضوعات تقریبی جهت پژوهش یا اصلاً به آن‌ها توجه نشده است و یا توجه شده است؛ ولی بحث جدی و مکفی ای درباره‌شان نشده است.

دکتر مبلغی درباره اهمیت پژوهش باید خاطرنشان کرد که اولاً باید به دیدگاه شفاف در موضوع مورد مطالعه برسیم ثانیاً این دیدگاه را بتوانیم به بهترین وجه به جامعه منتقل کنیم.

اما دلایل نیاز تقریب به پژوهش عبارت‌اند از:

مناسبات و روابط اجتماعی مطابق با سنن الهی است و این سنن اجتماعی الهی دارای پیچیدگی‌های فراوان است: إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرَ أَرْوَاحَهُمْ بِأَنفُسِهِمْ (رعد، ۱۱) باید بدانیم که این پیچیدگی هم به این سبب است که تقریباً مربوط به مناسبات اجتماعی محدود نیست؛ بلکه بین شیعه و سنی و چندین کشور با فرهنگ‌ها و آداب و زبان‌های مختلف است پس این مهم نیازمند پژوهش و تلاش مضاعف است. تقریباً مسبوق به یک سابقه و تاریخ پر اختلاف بوده است؛ یعنی الدعاه الی التفرقه كانوا اكثر من الدعاه الی الوحدة وكذلك الاسباب والعرضيات ... مضافاً بر اینکه تاریخ در یک مرحله هم نمی‌ماند؛ بلکه با آمدن لایه‌هایی از تعصب پیچیده‌تر می‌شود به نحوی که آیات را به دلخواه و به صورت تفرقه‌انگیز تفسیر می‌کنند. ما با هویت‌هایی به شرط لا زندگی می‌کنیم؛ یعنی هویت‌هایی که وجود خود را در نبودن هویت‌های دیگر تفسیر می‌کنیم؛ یعنی نری حیاتنا فی نفی الغیر که باید این را تبدیل کنیم به شرط شیء و آن شیء هم امت است؛ یعنی شیعه و یا سنی بودن وقتی معنا و وجود دارد که امت اسلامی باشد و امت هم یک مفهوم وسیع دارد و الزامات و شروط خاص خودش را می‌طلبد که در قرآن هم هست که اینها همه پژوهش می‌خواهد. تعامل و تفاعل با تقریباً با بساطت نیست؛ بلکه نیازمند وقت‌گذاشتن و پژوهش کردن و ... است و حتی نیازمند پژوهشگرانی از تخصص‌های مختلف است. ولی متأسفانه حجم این پژوهش‌ها کم است. باید اولاً دوباره کاری و تکرار در پژوهش‌ها نباشد و ثانیاً موضوعات اولویت‌دار برای پژوهش مشخص شود که خود مستلزم یک پژوهش مستوفی در این زمینه است. ما یک سری موضوعات اساسی و مهم را مورد غفلت قرار داده و ترکشان کرده‌ایم که باید با پژوهش‌هایی این موضوعات مهم استخراج کامل شوند.

ایشان با ذکر روایتی از امام کاظم (ع) که فرمودند: الإمامُ الكاظمُ علیه السلام: جميعُ
 اُمورِ الأديانِ أربعةٌ :

أمرٌ لا اختلافَ فيه، و هو إجماعُ الأُمَّةِ على الضَّرورةِ التي يُضطرُّونَ إليها، و الأخبارُ
 المُجمَعُ عَلَيْها و هي الغايَةُ المَعروضُ عَلَيْها كُلُّ شِبْهِةٍ و المُستَنبَطُ مِنْها كُلُّ
 حادِثَةٍ و هو إجماعُ الأُمَّةِ ،

و أمرٌ يَحتمَلُ الشكَّ و الإنكارَ، فسَبيلُهُ استيضاحُ أهلِهِ لِمُنْتَحلِّلِهِ بِحُجَّةٍ مِنْ كِتَابِ
 اللَّهِ مَجْمَعٍ عَلَى تَأويلِها ،

و سنّةٍ مُجمَعٍ عليها لا اختلافَ فيها ،

أو قياسٍ تَعْرِفُ العُقُولُ عَدْلَهُ و لا يَسَعُ خاصّةً الاُمّةِ و عامّةً شكّها فيه و الإنكارُ لَهْ

و هذانِ الأمرانِ مِنَ أمرِ التوحيدِ فما دُونَهُ و أرشِ الخَدشِ فمّا فَوَقَهُ : فهذا المَعروضُ الذي يُعَرَضُ عَلَيْهِ أمرُ الدِّينِ فما ثَبِتَ لَكَ بِرُهانِهِ اصطافيتَهُ و ما غَمَضَ عَلَيْكَ صَوَابُهُ نَفَيْتَهُ ، فَمَنْ أوردَ واحِدَةً مِنْ هذهِ الثلاثِ فهي الحُجّةُ البالِغَةُ الَّتِي بَيَّنَّهَا اللهُ فِي قولِهِ لِنَبِيِّهِ : «قُلْ فَلِلَّهِ الحُجّةُ البالِغَةُ فَلَا وِشاءَ لَكَ هَداكُم أَجمَعينَ» . [الأنعام : ١٤٩] . يَبْلُغُ الحُجّةُ البالِغَةُ الجاهِلَ فَيدَعِمُها بِجَهْلِهِ كما يَدَعِمُها العالِمُ بِعِلْمِهِ ، لأنَّ اللّهُ عَدْلٌ لا يَجورُ ، يَحْتَجُّ على خَلْقِهِ بما يَدَعِمُونِ و يَدَعُوهُم إلى ما يَعرِفونَ لا إلى ما يَجْهَلونَ و يُنكَرونَ . [تحف العقول : ٤٠٧] .

امام كاظم عليه السلام: همه امور اديان (مسائل مربوط به دين) چهار نوع است:

[اول] امري كه در آن هيچ اختلافی نيست، و آن اجماع همه امت است بر ضرورياتي كه به ناچار آن را پذيرفته اند؛

[دوم] اخباری كه مورد اجماع هستند و مرجعی كه هر شبهه ای را بايد بر آنها عرضه كرد و حكم هر حادثه ای را از آنها بيرون كشيد و مورد اجماع امت می باشند؛

[سوم] اموری كه شك و انكار پذيرند و در آنها بايد از اهلش توضيح خواست و هر كه در اين امور اظهار نظر كند، بايد دليلی از كتاب خدا، كه تأويل (تفسير) آن مورد اتفاق باشد، و سنّتی كه مورد اجماع است و اختلافی در آن نيست بياورد؛

[چهارم] يا قياسی (قانونی) كه عقلها حقيقت آن را بشناسند و خاصّ و عامّ امت نتوانند در آن ترديد و انكار روا دارند.

این دو امر شامل مسئله توحيد و پايين تر از آن و ديه خراش و بالاتر از آن می گردد پس آنچه از مسائل دين پيش آيد، اگر برهان ثابتی داشت پذير، و اگر حقيقت و درستی آن بر تو مبهم و پوشيده بود

آن را نپذیر؛ پس، هر که یکی از این سه امر (مستنبط از کتاب خدا و سنّت متواتر و قیاس عقلی و برهانی) را [برای اثبات مطلبی دینی] آورد، آن همان حجّت رسایی است که خداوند در این آیه برای پیامبرش توضیح داده است: «بگو: حجّت رسا از آن خداست، پس اگر او بخواهد، همه شما را هدایت می‌کند». این حجّت رسا به جاهل می‌رسد و جاهل، با وجود جهل خود آن را می‌فهمد، همچنان که عالم نیز آن را با دانش خود می‌فهمد؛ زیرا خداوند عادل است و ستم روا نمی‌دارد، و بر خلق خویش با آنچه می‌دانند حجّت می‌آورد و با آنچه می‌فهمند و می‌شناسند دعوت می‌کند، نه با چیزهایی که نمی‌دانند و نمی‌شناسند.}

دکتر مبلغی گفتند با التفات به این روایت شبهات و حوادث جامعه بر آن اشتراکات و مجمع علیها عرضه می‌گردد تا مسلمانان با آنها این شبهات و حوادث و نوازل را حل کنند و مبنای استنباط است و از حالت پشت ویتترین بودن صرف خارج شده و منشأ اثر فعلی و واقعی در جامعه خواهد شد. باید بسنجیم که این اخبار مشترک تا چه حد برد دارد.

موضوع بعدی این است که ما دو اندیشه داریم یکی تقریب نسقی و دومی تقریب تجزیه‌ای است. مراد از تقریب نسقی یعنی تقریب منظومه‌ای در مقابل تقریب تجزیه‌ای و جزیره‌ای. در واقع اگر تقریب ما منظومه‌ای نباشد فایده‌ای ندارد.

ایشان ادامه داد تقریب باید در لایه‌های زندگی انجام شود تا به نتیجه برسد و باید در حوزه‌های مختلف فعال شود و در میدان و ساحت عمل بیاید. تقریب امری است اجتماعی که هویت ملت و امور مهم با آن مرتبط است. پای علم‌الاجتماع را در آن باید پیش کشید و تقریب باید طبق معیارهای دقیق اجتماعی باشد.

دکتر مبلغی ادامه دادند که موضوع مهم دیگر هم تقارب بین انظمه سیاسی فضلا عن العلمائی باشند، گرچه من خودم قائل به تقریب سیاسی هستم و اگر تقریب سیاسی نباشد، ضررش به امت می‌رسد و موضوع دیگر هم بحث کلام‌التقریب است و با تقریب در کلام فرق دارد؛ یعنی خود تقریب پیوست کلام است. شهید مطهری مبحث انسان‌شناختی را وارد کلام کرد، بلکه تقریب هم باید وارد علم کلام شود؛ زیرا موضوع کلام فعلی است و امت هم جعل خدا است علاوه بر این هم چند امتی شدن و هم امت اسلامی‌شدن جعل خدا است.

این امت از طریق شریعت، جعل خداست و این جعل هم جعلی تشریعی نیست؛ بلکه تکوینی است و محتوایش را نمی‌گوییم؛ بلکه جعل افعال است.

ایشان در پایان گفتند که ما متأسفانه حساسیتی به تدمیر امت نداریم درحالی که باید مانع این کار شویم در مجموع انتظار می رود تحقیقی نسبت به موضوعات موردنیاز پژوهش در عرصه تقریب با رعایت مسائلی که تذکر دادیم صورت پذیرد.